

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશન નં. ૩૮૪૫/૧૯૯૯

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.જી. બાલકૃષ્ણાન અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એસ.ડી. દવે

=====

૧. શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટર્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	—હા.
૨. રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	:હા.
૩. શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	—ના.
૪. શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	—ના.

પ. શું સિવિલ જજને પરિપત્રિત કરવામાં આવે કે કેમ?	:ના.
---	------

=====

રણછોડભાઈ નાગજીભાઈ થેસીયા

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર તરફે શ્રી મિહિર એચ. જોશી.

સામાવાળા નં. ૧ તરફે આસિસ્ટન્ટ સરકારી વકીલ શ્રી એસ.કે. પટેલ

સામાવાળા નં. ૨ અને ૩ તરફે મેસર્સ ત્રિવેદી એન્ડ ગુપ્તા વતી શ્રી કમલ ત્રિવેદી.

સામાવાળા નં. ૪ તરફે શ્રી એસ.એન. સોપરકર.

સામાવાળા નં. ૫ તરફે સુશ્રી કે.જે. બ્રહ્મભટ્ટ સાથે સુશ્રી વી.પી. શાહ

=====

કોરમ : માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.જી. બાલકૃષ્ણન અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એસ.ડી. દવે

ચુકાદાની તારીખ: ૧૬/૦૬/૧૯૯૯

મૌખિક ચુકાદો: (કે.જી. બાલકૃષ્ણન, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા)

૧. બીજા સામાવાળા, સુરત મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશને ટાઉન પ્લાનિંગ સ્કીમ નં. ૮ (ઉમરવાડા) ના ફાઇનલ પ્લોટ નં. ૧૪૩ અને ૧૪૪ વાળી ૩૬,૫૦૦ ચોરસ મીટર જમીનના સંબંધમાં વિકાસ હક્કો (ડેવલપમેન્ટ રાઇટ્સ) ની ફાળવણી માટે ટેન્ડરો મંગાવ્યા હતા અને ટેન્ડર જાહેરનામું તારીખ ૨૫.૩.૧૯૯૯ ના રોજ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું હતું. સદર જાહેરનામાના અનુસંધાનમાં, સામાવાળા નં. ૪ અને ૫ એ ટેન્ડરો રજૂ કર્યા હતા અને આ બાબત સામાવાળા કોર્પોરેશનની સ્ટેટિંગ કમિટી દ્વારા આખરી નિર્ણય માટે રાખવામાં આવી હતી. ત્યારપછી હાલની સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલકેશન દાખલ કરવામાં આવી હતી અને અરજદારે વચગાળાના મનાઈ હુકમ માટે અરજી કરી હતી અને વિદ્વાન સિંગલ જજ, જેમના સમક્ષ આ બાબત વિચારણા માટે આવી હતી, તેમણે એક વચગાળાનો હુકમ પસાર કરીને સામાવાળા કોર્પોરેશનને તારીખ ૨૬.૩.૧૯૯૯ ની ટેન્ડર નોટિસના અનુસંધાનમાં કે તેને આગળ વધારવા માટે કોઈપણ પ્રકારની કાર્યવાહી કરવાથી અને કોઈપણ વ્યક્તિ, પેઢી કે કંપનીના નામે ટેન્ડર આખરી કરવાથી અટકાવ્યા હતા. અરજદારે ટાઉન પ્લાનિંગ સ્કીમ નં. ૮ ના ફાઇનલ પ્લોટ નં. ૧૪૩ અને ૧૪૪ વાળી ઉપરોક્ત જમીનના સંબંધમાં વિકાસ હક્કોના નિકાલ માટે બીજા સામાવાળા દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી સમગ્ર પ્રક્રિયાને રદબાતલ કરવા અને બાજુ પર રાખવા માટે મેન્ડામસની રિટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, હુકમ કે નિર્દેશ આપવા અરજ કરેલ છે. અરજદારે સામાવાળા કોર્પોરેશનને દેશવ્યાપી પ્રસિદ્ધિ આપીને, અને સામાવાળા

કોર્પોરેશનને શ્રેષ્ઠ કિંમત સુનિશ્ચિત કરે તે રીતે ટેન્ડરની સ્પષ્ટ અને ચોક્કસ શરતો અને નિયમો નક્કી કર્યા પછી યોગ્ય ટેન્ડર નોટિસ ફરીથી જારી કરવાનો નિર્દેશ આપતી મેન્ડામસની રિટ માટે પણ અરજ કરેલ છે.

૨. સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશનમાં, અરજદારે એવો આક્ષેપ કર્યો છે કે ટેન્ડર નોટિસ માત્ર બે સ્થાનિક દૈનિકો, એટલે કે 'ગુજરાત સમાચાર' અને 'સંદેશ' માં જ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી હતી અને તેનો બહોળો પ્રચાર-પ્રસાર કરવામાં આવ્યો ન હતો. એવો પણ આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે ટેન્ડર નોટિસના નિયમો અને શરતો અસ્પષ્ટ તેમજ ભ્રામક છે અને બીજા તેમજ ત્રીજા સામાવાળાએ મિલકતનું સાચું મૂલ્ય છુપાવ્યું છે. એવો આક્ષેપ છે કે સમગ્ર મિલકત ઝૂંપડપટ્ટીવાસીઓ અને ટ્રાન્સપોર્ટ ઓપરેટરો દ્વારા કબજે કરવામાં આવેલી છે, અને તેમને બેદખલ કર્યા વિના, કોર્પોરેશન વિકાસલક્ષી પ્રવૃત્તિઓ માટે ખાલી કબજો આપવાની સ્થિતિમાં રહેશે નહીં અને આ તબક્કે મિલકતનું પ્રસ્તાવિત વેચાણ માત્ર અમુક વ્યક્તિઓને ઓછી કિંમતે તે મેળવવા સક્ષમ બનાવવા માટે જ છે. અરજદાર દ્વારા એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે જોકે ૨૮ વ્યક્તિઓએ ટેન્ડર ફોર્મ ખરીદ્યા હતા, તેમ છતાં ટેન્ડરની શરતોના અસ્પષ્ટ સ્વરૂપને કારણે માત્ર ચાર વ્યક્તિઓએ જ પોતાની બિડ રજૂ કરી હતી અને તેમાંથી બે વ્યક્તિઓએ અર્નેસ્ટ મની ડિપોઝિટ (ઈ.એમ.ડી.) આપી ન હતી અને માત્ર બે વ્યક્તિઓએ જ યોગ્ય ટેન્ડર ફોર્મ રજૂ કર્યા હતા અને તેમના દ્વારા ટાંકવામાં આવેલી કિંમત ખૂબ ઓછી છે. અરજદારના જણાવ્યા મુજબ, આ જમીનની કિંમત રૂ. ૨૪૦/- કરોડ કરતાં વધુ ઉપજવી જોઈતી હતી અને

ટ્રાન્સપોર્ટ એસોસિએશન, જેના સભ્યો જમીનના કેટલાક ભાગના કબજામાં છે, તેમણે તેને રૂ. ૨૪૦/- કરોડમાં ખરીદવાની ઓફર કરી હતી.

૩. પિટિશનમાં કરાયેલા આક્ષેપોને નકારી કાઢતાં, બીજા સામાવાળા કોર્પોરેશન સાથે જોડાયેલા ટાઉન પ્લાનરે જવાબી સોગંદનામું દાખલ કર્યું છે. ટેન્ડર જાહેરનામાની શરતો અસ્પષ્ટ હોવાનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો છે. વધુમાં એ બાબત નિર્દેશિત કરવામાં આવી છે કે ટ્રાન્સપોર્ટ ઓપરેટરોને ખસેડવા માટે પૂરતા પગલાં લેવામાં આવ્યા છે, અને તેમને મગોબ ગામે વૈકલ્પિક પ્લોટ ફાળવવામાં આવ્યા છે. એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે તમામ માળખાકીય સુવિધાઓ ધરાવતા વૈકલ્પિક પ્લોટ ઝૂંપડપટ્ટીવાસીઓને ફાળવવામાં આવ્યા છે. સામાવાળા કોર્પોરેશને એ વાતનો પણ ઇનકાર કર્યો છે કે ટેન્ડર નોટિસને બહોળી પ્રસિદ્ધિ આપવામાં આવી ન હતી. એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે દેશવ્યાપી પરિભ્રમણ ધરાવતા આર્થિક દૈનિકો સહિત આશરે ૨૪ અગ્રણી દૈનિકોમાં નોટિસ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી હતી. એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી છે કે આ પ્લોટ માટે ચોથા સામાવાળાએ રૂ. ૧૭૧/- કરોડ અને પાંચમા સામાવાળાએ રૂ. ૧૬૬/- કરોડની ઓફર કરી છે અને અપસેટ કિંમત રૂ. ૪૫,૦૦૦/- પ્રતિ ચોરસ મીટર નક્કી કરવામાં આવી હતી અને ચોથા સામાવાળાએ રૂ. ૪૭,૦૦૦/- પ્રતિ ચોરસ મીટર ઓફર કર્યા હતા, જે અપસેટ કિંમત કરતાં વધુ છે, અને વાટાઘાટોમાં ચોથા સામાવાળાએ કિંમત વધારીને રૂ. ૫૦,૧૦૦/- પ્રતિ ચોરસ મીટર કરી હતી. તેથી, એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે બીજા સામાવાળા આ મિલકત માટે મહત્તમ કિંમત મેળવવાની સ્થિતિમાં હતા

અને મહત્વના તથ્યો છુપાવવામાં આવ્યા ન હતા, કે સામાવાળા અને ટેન્ડરો વચ્ચે કોઈ મેળાપીપણું પણ ન હતું.

૪. અમે અરજદારના વકીલ તેમજ સામાવાળા(ઓ) તરફથી ઉપસ્થિત વકીલોને સાંભળ્યા.

૫. અરજદારના વકીલ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી મુખ્ય દલીલ એ છે કે ટેન્ડર નોટિસની શરતો અસ્પષ્ટ તેમજ ભ્રામક છે અને તે સાચા બિડરોને બાકાત રાખવા માટે આ રીતે સામેલ કરવામાં આવી છે, જેઓ આટલી મોટી રકમનું જોખમ લેવા તૈયાર ન હોય. અરજદારના મતે, ટ્રાન્સપોર્ટ ઓપરેટરો અને ઝૂંપડપટ્ટીવાસીઓને પહેલા બેદખલ કરવા જોઈતા હતા અને ત્યારપછી કોર્પોરેશને મિલકત અન્યને વેચવા માટે પગલાં લેવા જોઈતા હતા. એ સાચું છે કે સામાન્ય સંજોગોમાં મિલકતનો માલિક બોજારહિત મિલકત વેચવાનું પસંદ કરશે. હાલના કેસમાં, એ દર્શાવવા માટે પૂરતા કારણો છે કે કોર્પોરેશને પ્રોજેક્ટને શક્ય બનાવવા માટે ઝૂંપડપટ્ટીવાસીઓ તેમજ ટ્રાન્સપોર્ટ ઓપરેટરોને બેદખલ કરવા માટે તમામ શુદ્ધબુદ્ધિપૂર્વકના પગલાં લીધા હતા. ત્રીજા સામાવાળાના વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે ૧૯૯૮ ની શરૂઆતમાં જ ટ્રાન્સપોર્ટ ઓપરેટરો અને ઝૂંપડપટ્ટીવાસીઓને બેદખલ કરવા માટે પગલાં લેવામાં આવ્યા હતા. કેટલાક ટ્રાન્સપોર્ટ ઓપરેટરોએ સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલકેશન નં. ૩૭૩૭/૧૯૯૮ દાખલ કરી હતી અને બેદખલી સામે વચગાળાનો હુકમ મેળવ્યો હતો. ત્યારપછી, વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા આ બાબત વિચારણામાં લેવામાં આવી હતી અને

કોર્પોરેશન મગોબ ગામે વૈકલ્પિક પ્લોટ પૂરો પાડવા સંમત થયું હતું, જે સ્થળ ટ્રાન્સપોર્ટ એસોસિએશનના સભ્યો દ્વારા પસંદ કરવામાં આવ્યું હતું. ઝૂંપડપટ્ટીવાસીઓ અંગે પણ સામાવાળા કોર્પોરેશન દ્વારા સમાન વલણ દાખવવામાં આવ્યું હતું અને કોર્પોરેશન સંમત થયું હતું કે તેમને તમામ મૂળભૂત સુવિધાઓ અને માળખાકીય સુવિધાઓ સાથે વૈકલ્પિક આવાસ પૂરા પાડવામાં આવશે. ટ્રાન્સપોર્ટ એસોસિએશનની રજૂઆત પર, એક રિટ પિટિશન, એટલે કે સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશન નં. ૩૦૧૬/૧૯૯૯ દાખલ કરવામાં આવી હતી, જેમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે તેમને ટેન્ડર દ્વારા ઓફર કરવામાં આવેલી સૌથી વધુ કિંમતે વિવાદિત જમીન ખરીદવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ. પરંતુ, આ દલીલ ડિવિઝન બેંચ દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી હતી, જેમાં અમારામાંથી એક (બાલકૃષ્ણન, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ) પક્ષકાર હતા. સદર ચુકાદાના ફકરા ૭ માં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે:-

"... અરજદાર એસોસિએશનના સભ્યોએ કે અરજદારે સ્વીકાર્યપણે કોઈ ટેન્ડર સબમિટ કર્યું નથી. ટેન્ડર સબમિટ કરવાની છેલ્લી તારીખ ૨૩.૪.૧૯૯૯ હતી અને સામાવાળા કોર્પોરેશનને મળેલા ટેન્ડરો હજુ સુધી ખોલવામાં આવ્યા નથી, જેમ કે કોર્પોરેશન વતી જણાવવામાં આવ્યું છે. ટેન્ડરો મંગાવવાનો મૂળ વિચાર એવા લોકો વચ્ચે સ્પર્ધા કરવાનો હતો કે જેઓ પોતાના ટેન્ડરો સબમિટ કરવા માંગતા હતા અને જો કોઈ વ્યક્તિ જેણે પોતાનું ટેન્ડર સબમિટ કર્યું નથી તેને હવે ટેન્ડરો દ્વારા ઓફર કરવામાં આવેલી રકમોમાંથી સૌથી વધુ રકમ ચૂકવવાની

સામાન્ય ઓફર દ્વારા કોન્ટ્રાક્ટ લઈ જવાની મંજૂરી આપવામાં આવે, તો તે ટેન્ડરો મંગાવવાના અને પરસ્પર બિડિંગ કરવાના મૂળ વિચારની વિરુદ્ધ જશે. ટેન્ડરો કરતાં બહારની વ્યક્તિ કે જેણે કોઈ ઓફર કરી નથી તેને આ રીતે સામેલ કરવાનો માર્ગ ટેન્ડરો મંગાવીને વેચાણ કરવાના મૂળ ખ્યાલને જ નકારી કાઢશે...."

એ નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે કોર્પોરેશન દ્વારા ઓફર કરવામાં આવેલી વૈકલ્પિક જગ્યા અંગે ટ્રાન્સપોર્ટ એસોસિએશનને કોઈ ફરિયાદ ન હતી.

૬. ઉપરોક્ત તથ્યો દર્શાવે છે કે બીજા સામાવાળા કોર્પોરેશને મિલકતમાંથી ઝૂંપડપટ્ટીવાસીઓ અને ટ્રાન્સપોર્ટ માલિકોને બેદખલ કરવામાં આવે તે જોવા માટે પગલાં લીધા હતા અને જેવું ટેન્ડર આખરી થાય કે તરત જ મિલકત વિકાસકર્તાઓને ઉપલબ્ધ કરાવી શકાય. એ પણ નોંધવું મહત્વપૂર્ણ છે કે ટેન્ડર શરતોની કલમ ૭(iii) નીચે મુજબની અસર ધરાવે છે:-

"... સુરત મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન IIC માં નિર્દિષ્ટ કર્યા મુજબ ટેન્ડર દ્વારા બાંધવામાં આવેલા વૈકલ્પિક ગોડાઉનનો કબજો સોંપવાની તારીખથી ૨ (બે) મહિનાની અંદર પ્રશ્નવાળા જમીનના પ્લોટનો ખાલી કબજો, તે રીતે અને મર્યાદિત હેતુ માટે સોંપશે. જો કે, જો સુરત મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન ઉપરોક્ત મર્યાદા પહેલાં સદર પ્લોટનો કબજો સોંપે છે, તો સુરત મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન કબજો સોંપવાની સંભવિત તારીખ અંગે ઓફર કરનારને ઓછામાં ઓછા ૧૫ દિવસ અગાઉ જાણ કરશે. જો કે, કોઈપણ કલમમાં ઉલ્લેખિત કોઈપણ

સમયગાળાની ગણતરી કરતી વખતે, જે સમયગાળા દરમિયાન લેવાના કોઈપણ પગલાં કે કાર્યવાહી પર અદાલતના હુકમ દ્વારા મનાઈ ફરમાવવામાં આવી હોય તે સમયગાળો બાકાત રાખવામાં આવશે...."

તેથી, તે સ્પષ્ટ છે કે ટેન્ડર નોટિસની શરતો સ્પષ્ટ અને અસંદિગ્ધ છે અને એ પણ નોંધવું જરૂરી છે કે જે વ્યક્તિ કરોડો રૂપિયા ચૂકવીને વાણિજ્યિક સાહસમાં પ્રવેશ કરે છે, તેને સંપૂર્ણ ખાતરી હશે કે તેને સમયસર મિલકતનો કબજો મળી રહ્યો છે. તેથી, અરજદારના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી આ દલીલમાં અમને કોઈ દમ જણાતો નથી કે ટેન્ડરની શરતો અસ્પષ્ટ છે.

૭. અરજદારના વકીલ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી બીજી દલીલ એ હતી કે નોટિસની પૂરતી પ્રસિદ્ધિ કરવામાં આવી ન હતી. સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશનમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે ટેન્ડર જાહેરનામું માત્ર બે વર્તમાનપત્રોમાં જ પ્રસિદ્ધ થયું હતું, પરંતુ જવાબી સોગંદનામામાં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે આ જાહેરનામું ૨૪ જેટલા અખબારોમાં પ્રસિદ્ધ થયું હતું અને આ તમામ અખબારો મુંબઈ, કલકત્તા, ચેન્નાઈ, દિલ્હી જેવા મેટ્રોપોલિટન શહેરો અને અમદાવાદ જેવા મોટા શહેરોમાં પરિભ્રમણ ધરાવે છે. બીજા સામાવાળાના જવાબી સોગંદનામાના ફકરા ૭.(એ) માં વિગતો આપવામાં આવી છે. તેથી, અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલી આ દલીલમાં અમને કોઈ દમ જણાતો નથી.

૮. અરજદારના વકીલ દ્વારા આગળ વધારવામાં આવેલી અન્ય એક દલીલ એ છે કે આ ટેન્ડર દ્વારા સામાવાળા કોર્પોરેશનને યોગ્ય કિંમત મળશે નહીં. અરજદારના જણાવ્યા મુજબ, જમીનની કિંમત રૂ. ૧૭૧/- કરોડ કરતાં ઘણી વધારે છે અને એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે સુરત મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનના કમિશનર એવા ત્રીજા સામાવાળાએ જાહેર નિવેદનો આપ્યા હતા કે કોર્પોરેશન આ સાહસમાં રૂ. ૨૨૦/- કરોડથી વધુ મેળવવાની સ્થિતિમાં હશે. એ નોંધવું જોઈએ કે અપસેટ કિંમત પ્રતિ ચોરસ મીટર રૂ. ૪૫,૦૦૦/- નક્કી કરવામાં આવી હતી. આ મહેસૂલી રેકૉર્ડમાં નોંધાયેલી કિંમત કરતાં ઘણી વધારે હતી. જમા કરાવવાની અર્નેસ્ટ મની પ્રતિ ચોરસ મીટર રૂ. ૧૪,૫૦૦/- હતી. એ સાચું છે કે માત્ર બે ટેન્ડરોએ જ ટેન્ડર સબમિટ કર્યા હતા અને તેમાંથી એક, એટલે કે ચોથા સામાવાળાએ રૂ. ૧૭૧/- કરોડ ટાંક્યા હતા અને પાંચમા સામાવાળાએ રૂ. ૧૬૬/- કરોડ ટાંક્યા હતા. એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ચોથા સામાવાળાએ પાછળથી પોતાની ઓફર સુધારીને પ્રતિ ચોરસ મીટર રૂ. ૫૦,૧૦૦/- કરી હતી, જે કુલ મૂલ્ય રૂ. ૧૮૨/- કરોડથી વધુ કરે છે. આ અપસેટ કિંમત તરીકે દર્શાવેલ પ્રતિ ચોરસ મીટર રૂ. ૪૫,૦૦૦/- કરતાં વધુ છે. માત્ર બે ટેન્ડરોએ જ ટેન્ડર સબમિટ કર્યા હોવાના આધારે એવું માની શકાય નહીં કે તેમના દ્વારા ઓફર કરવામાં આવેલી કિંમત ખૂબ ઓછી હતી. અરજદાર સુરત મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયામાં કોઈપણ ગેરકાયદેસરતા કે અનિયમિતતા દર્શાવી શક્યા નથી. કોર્પોરેશન દ્વારા પૂરતી પ્રસિદ્ધિ કરવામાં આવી હતી. અમે અગાઉથી જ જણાવ્યું છે કે ટેન્ડરની શરતો

અસ્પષ્ટ કે અચોક્કસ ન હતી જેથી કોઈપણ ટેન્ડર દૂર રહે. અરજદાર સુરતમાં કાયમી રહેતા વેપારી અને નાગરિક હોવાનો દાવો કરે છે. તેમને આ વિકાસલક્ષી પ્રવૃત્તિઓમાં ખરીદી કરવામાં કે જોડાવામાં કોઈ રસ નથી. તેમણે ટેન્ડર ફોર્મ પણ ખરીદ્યું નથી. સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશનમાં કરાયેલા આક્ષેપો પરથી જણાય છે કે તેઓ જાણતા હતા કે ટેન્ડર નોટિસ રૂ.૩.૧૯૯૯ જેટલી વહેલી જારી કરવામાં આવી હતી. જો ટેન્ડરની શરતો અસ્પષ્ટ અને અચોક્કસ હોય, જેમ કે હવે અરજદાર દ્વારા દલીલ કરવામાં આવી છે, તો તેમણે આ હકીકત કોર્પોરેશનના ધ્યાને લાવવી જોઈતી હતી અથવા સંબંધિત સમયે કોઈ પગલાં લેવા જોઈતા હતા. અરજદારે ટેન્ડરો આખરી થાય ત્યાં સુધી રાહ જોઈ અને મોડા તબક્કે, ટેન્ડરની સ્વીકૃતિને રોકવા માટે આ સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશન દાખલ કરી.

૯. અરજદારના વકીલ દ્વારા ટાટા સેલ્યુલર વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૬ એસ.સી. ૧૧ ના ચુકાદાનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો. મનસ્વીપણું અથવા પક્ષપાત અટકાવવા માટે સરકારી સંસ્થાઓ દ્વારા કરાર સંબંધી સત્તાઓના ઉપયોગ પર ન્યાયિક સમીક્ષાના સિદ્ધાંતો લાગુ થશે. જો કે, ન્યાયિક સમીક્ષાની તે સત્તાના ઉપયોગમાં આંતરિક મર્યાદાઓ રહેલી છે. સરકાર રાજ્યની નાણાકીય બાબતોની રક્ષક છે. તે રાજ્યના નાણાકીય હિતનું રક્ષણ કરે તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે. સૌથી નીચા કે અન્ય કોઈપણ ટેન્ડરને નકારવાનો અધિકાર સરકાર પાસે હંમેશા ઉપલબ્ધ હોય છે. પરંતુ, ટેન્ડર સ્વીકારતી વખતે કે નકારતી વખતે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ માં નિર્ધારિત

સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખવાના રહેશે. જો સરકાર શ્રેષ્ઠ વ્યક્તિ કે શ્રેષ્ઠ ભાવપત્રક મેળવવાનો પ્રયાસ કરે તો અનુચ્છેદ ૧૪ ના ભંગનો કોઈ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતો નથી. પસંદગીના અધિકારને મનસ્વી સત્તા ગણી શકાય નહીં. અલબત્ત, જો સદર સત્તાનો ઉપયોગ કોઈ આડકતરા હેતુ માટે કરવામાં આવે તો તે સત્તાના ઉપયોગને રદબાતલ કરવામાં આવશે. સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા પાના ૩૨ પર ફરરા ૧૧૩ માં નીચે મુજબ પણ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:—

"... ટેન્ડર આમંત્રણની શરતો ન્યાયિક ચકાસણી માટે ખુલ્લી હોઈ શકે નહીં કારણ કે ટેન્ડરનું આમંત્રણ કરારના ક્ષેત્રમાં છે. સામાન્ય રીતે કહીએ તો, ટેન્ડર સ્વીકારવાનો અથવા કોન્ટ્રાક્ટ આપવાનો નિર્ણય વિવિધ સ્તરો દ્વારા વાટાઘાટોની પ્રક્રિયા દ્વારા લેવામાં આવે છે. મોટાભાગે, આવા નિર્ણયો નિષ્ણાતો દ્વારા ગુણાત્મક રીતે લેવામાં આવે છે...."

અસંદિગ્ધ શબ્દોમાં, એવું નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું હતું કે આધુનિક વલણ વહીવટી કાર્યવાહીમાં ન્યાયિક સંયમ તરફ નિર્દેશ કરે છે અને કોર્ટ અપીલની અદાલત તરીકે બેસતી નથી પરંતુ માત્ર નિર્ણય જે રીતે લેવામાં આવ્યો હતો તેની સમીક્ષા કરે છે અને કોર્ટ પાસે વહીવટી નિર્ણયને સુધારવાની નિપુણતા ન હોવાથી, કોર્ટો જરૂરી નિપુણતા વિના પોતાના નિર્ણયો બદલવાનું સાહસ કરશે નહીં, અને ન્યાયિક સમીક્ષાના પરંપરાગત આધારો પણ ચુકાદાના ફરરા ૯૩ માં દર્શાવવામાં આવ્યા છે. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:—

"... કોર્ટની ફરજ પોતાની જાતને કાયદેસરતાના પ્રશ્ન પૂરતી સીમિત રાખવાની છે. તેની ચિંતા નીચે મુજબ હોવી જોઈએ:

૧. શું નિર્ણય લેનાર સત્તાધિકારીએ પોતાની સત્તાની મર્યાદા ઓળંગી છે?

૨. કાયદાની ભૂલ કરી છે.

૩. કુદરતી ન્યાયના નિયમોનો ભંગ કર્યો છે.

૪. એવા નિર્ણય પર પહોંચ્યા છે કે જેના પર કોઈ વાજબી ટ્રિબ્યુનલ પહોંચી ન હોત અથવા

૫. પોતાની સત્તાનો દુરુપયોગ કર્યો છે...."

જો સમગ્ર કેસને ઉપરોક્ત પૃષ્ઠભૂમિમાં જોવામાં આવે, તો એવું કહી શકાય નહીં કે સત્તાધિકારીઓએ કાયદાની કોઈ ભૂલ કરી છે અથવા કોઈ પ્રક્રિયાગત ગેરકાયદેસરતા કરી છે અથવા એવા નિર્ણય પર પહોંચ્યા છે કે જેના પર કોઈ વાજબી ટ્રિબ્યુનલ પહોંચી ન હોત.

૧૦. એ પણ નોંધવું મહત્વપૂર્ણ છે કે શ્રી સચ્ચિદાનંદ પાંડે અને અન્ય વિરુદ્ધ ધ સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાળ અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૭ એસ.સી. ૧૧૦૯ માં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે માત્ર ત્યારે જ જ્યારે કોર્ટને કોઈ જૂથ અથવા વર્ગ કાર્યવાહી દ્વારા મૂળભૂત અધિકારોના ગંભીર ઉલ્લંઘનથી વાકેફ કરવામાં આવે અથવા જ્યારે મૂળભૂત માનવ અધિકારો પર તરાપ મારવામાં આવે અથવા જ્યારે ન્યાયિક અંતરાત્માને આંચકો આપે તેવા કૃત્યોની ફરિયાદો હોય ત્યારે અદાલતોએ, ખાસ કરીને સર્વોચ્ચ અદાલતે, પ્રક્રિયાગત બંધનોને બાજુ પર રાખવા જોઈએ અને આવી અરજીઓ સાંભળવી જોઈએ અને જરૂરિયાતમંદ, વંચિત અને ઉપેક્ષિત લોકોની મુશ્કેલીઓ અને દુઃખોનું નિવારણ કરવા માટે તમામ ઉપલબ્ધ જોગવાઈઓ હેઠળ તેના અધિકારક્ષેત્રનો વિસ્તાર કરવો જોઈએ. અમને લાગતું નથી કે અરજદાર આ સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશનમાં આમાંના કોઈપણ કારણોને રજૂ કરી રહ્યા છે.

૧૧. અરજદારના વકીલે યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય વિરુદ્ધ હિન્દુસ્તાન ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન અને અન્ય, (૧૯૯૩) ૩ એસ.સી.સી. ૪૯૯ ના ચુકાદા તરફ ધ્યાન દોર્યું હતું. તે રેલવેને કાસ્ટ સ્ટીલ બોગી સપ્લાય કરવા માટેના સરકારી કોન્ટ્રાક્ટ સંબંધિત કેસ હતો. આ ક્ષેત્રના ૧૨ ઉત્પાદકો તેમજ અન્ય બે ઉત્પાદકોએ પોતાની ઓફરો રજૂ કરી હતી. આ ઓફરોનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું હતું અને ટેન્ડર કમિટીએ એવો અભિપ્રાય રચ્યો હતો કે ૧૨ ઉત્પાદકોએ જૂથ (કાર્ટેલ) બનાવ્યું હતું અને સમાન કિંમત ટાંકી હતી અને આખરે, ત્રણ મોટા સપ્લાયર્સે કાર્ટેલ બનાવ્યું હોવાનો અભિપ્રાય લઈને, મોટા

સપ્લાયર્સને કોન્ટ્રાક્ટ આપવામાં આવ્યો ન હતો, અને તેમણે અદાલત સમક્ષ આ નિર્ણયને પડકાર્યો હતો. નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:—

"... કરારો કરતી વખતે અથવા ક્વોટા જારી કરતી વખતે સરકાર ખાનગી વ્યક્તિની જેમ વર્તે નહીં પરંતુ અમુક સ્વસ્થ ધોરણો અને માપદંડોને અનુરૂપ વર્તે તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે. આવી કાર્યવાહી મનસ્વી, અતાર્કિક કે અસંગત ન હોવી જોઈએ. કોન્ટ્રાક્ટ આપવાની બાબતમાં ટેન્ડરો મંગાવવા એ વાજબી રસ્તાઓ પૈકીનો એક ગણાય છે. જો કોઈ અનામત કે પ્રતિબંધો હોય તો તે મનસ્વી ન હોવા જોઈએ અને કોઈ નીતિ કે માન્ય સિદ્ધાંતોના આધારે વાજબી ઠેરવી શકાય તેવા હોવા જોઈએ જે પોતે વાજબી હોય અને ભેદભાવ રહિત હોય...."

૧૨. ફૂડ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ કામધેનુ કેટલ ફીડ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ, (૧૯૯૩) ૧ એસ.સી.સી. ૭૧ માં સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા તરફ પણ અમારું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું, જ્યાં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:—

"... સૌથી ઊંચો દર આપનાર ટેન્ડરર તેનું ટેન્ડર સ્વીકારવાનો કોઈ અધિકાર દાવો કરી શકતો નથી, ટેન્ડરો મંગાવતી વખતે તમામ ટેન્ડરોને નકારવાની સત્તા હોવા છતાં, તમામ ટેન્ડરોને નકારવાની સત્તાનો મનસ્વી રીતે ઉપયોગ કરી શકાતો નથી અને તેની માન્યતા માટે આવી કાર્યવાહી પાછળના સબળ

કારણોના અસ્તિત્વ પર આધાર રાખવો આવશ્યક છે. ચીજવસ્તુના નિકાલ માટે ટેન્ડરો મંગાવવાનો હેતુ સ્પર્ધા કરવા ઇચ્છતા તમામ બિડરોને સમાન તક આપવાની સાથે સાથે મહત્તમ કિંમત મેળવવાનો છે...."

૧૩. ચેરમેન એન્ડ મેનેજિંગ ડિરેક્ટર, સિપકોટ વિરુદ્ધ કોન્ટ્રોમિક્સ (પી) લિમિટેડ, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૫ એસ.સી. ૧૬૩૨ માં, નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:-

"... જાહેર મિલકતના વેચાણની બાબતમાં, વેચવાની મિલકત માટે શ્રેષ્ઠ કિંમત મેળવવી એ મુખ્ય વિચારણા છે. આ ત્યારે જ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે જ્યારે વેચાણની પ્રક્રિયામાં મહત્તમ લોકોની ભાગીદારી હોય અને દરેકને ઓફર કરવાની તક મળે. પૂરતી પ્રસિદ્ધિ પછીની જાહેર હરાજી મિલકત ખરીદવામાં રસ ધરાવતી દરેક વ્યક્તિની ભાગીદારી સુનિશ્ચિત કરે છે અને સામાન્ય રીતે શ્રેષ્ઠ કિંમત મેળવી આપે છે....."

૧૪. ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમને બીજા સામાવાળા કોર્પોરેશનની કાર્યવાહીમાં કોઈ ગેરકાયદેસરતા કે પ્રક્રિયાગત અનૌચિત્ય જણાતું નથી. પૂરતી પ્રસિદ્ધિ આપવામાં આવી હતી અને ટેન્ડર નોટિસની વિગતવાર શરતો અને નિયમો ટેન્ડરોને ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવ્યા હતા. માત્ર બે ટેન્ડરો માન્ય ટેન્ડરો રજૂ કરવા આગળ આવ્યા હોવાના કારણે સામાવાળા કોર્પોરેશને ગેરકાયદેસરતા આચરી છે તેવું ઠરાવવા માટેનું કારણ ગણી શકાય

નહીં. ઈ.એમ.ડી. પેટે જ, સહભાગીએ રૂ. ૪૧/- કરોડ ચૂકવવાના હતા. કુલ વેચાણ અવેજ પોતે આશરે રૂ. ૧૭૧/- કરોડ હતો. અરજદારના જણાવ્યા મુજબ પણ, આ વિકાસલક્ષી કાર્ય કોર્પોરેશન દ્વારા લાદવામાં આવેલી ઘણી શરતોને અધીન છે. કોન્ટ્રાક્ટરે પહેલા ટ્રાન્સપોર્ટ ગોડાઉન બાંધવાના રહેશે અને ત્યારપછી જ સદર પક્ષકારને મિલકત ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવશે. સંભવતઃ, આ તમામ શરતો અને રોકાણની વિશાળ રકમે ઘણા લોકોને સ્પર્ધામાં પ્રવેશતા અટકાવ્યા હશે. રેકૉર્ડ પર એવું દર્શાવવા માટે કંઈ નથી કે સૌથી વધુ બોલી લગાવનાર દ્વારા હવે ટાંકવામાં આવેલ કુલ મૂલ્ય એટલું ઓછું હતું જેથી એવું અનુમાન કાઢી શકાય કે બીજા સામાવાળા કોર્પોરેશને ગેરકાયદેસરતા આચરી છે અને તે દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલ કિંમત ખૂબ ઓછી હતી. આવા કેસોમાં અદાલત હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે, તે પણ જાહેર હિત ધરાવતા મુકદ્દમાબાજની રજૂઆત પર, માત્ર ત્યારે જ જ્યારે એ સાબિત થાય કે ન્યાયિક અંતરાત્માને આંચકો આપે તેવી ગંભીર અનિયમિતતા હતી. અરજદાર સામાવાળા કોર્પોરેશન દ્વારા આચરવામાં આવેલી કોઈપણ ગેરકાયદેસરતા કે અનિયમિતતા દર્શાવી શક્યા નથી જેના કારણે તે મહત્તમ કિંમત મેળવી શકી નથી. એ પણ સાબિત થયું નથી કે સમગ્ર વ્યવહાર પારદર્શક ન હતો અને તેનો હેતુ કેટલાક ખાનગી વેપારીઓને લાભ પહોંચાડવાનો હતો. અરજદારનો એવો કોઈ કેસ નથી કે કોર્પોરેશને ચોથા સામાવાળાને મદદ કરવા માટે કોઈપણ રીતે બદદાનતપૂર્વક કામ કર્યું હોય.

૧૫. એ નોંધવું જરૂરી છે કે સામાવાળા નં. ૪ અને ૫ એ સામાવાળા કોર્પોરેશન પાસે પ્રત્યેકે રૂ. ૪૧/- કરોડ જમા કરાવી દીધા છે અને જ્યારે

કોર્પોરેશન આ બાબતમાં આખરી નિર્ણય લેવાની તૈયારીમાં હતું ત્યારે અરજદારની રજૂઆત પર સમગ્ર કાર્યવાહી સ્થગિત કરવામાં આવી હતી અને ચોથા સામાવાળાના વકીલ એ રજૂઆત કરવામાં યોગ્ય છે કે ૧૫ દિવસના ટૂંકા ગાળા દરમિયાન તેમના અસીલને વ્યાજ પેટે લાખો રૂપિયાનું નુકસાન થયું છે. પાંચમા સામાવાળાના વકીલે પણ સમાન રજૂઆત કરી હતી કે વચગાળાના હુકમના કારણે, પાંચમા સામાવાળાને અર્નેસ્ટ મની તરીકે જમા કરાવેલા રૂ. ૪૧/- કરોડનું રિફંડ મળી શક્યું નથી અને તેથી, એવી અરજ કરવામાં આવી હતી કે આ જાહેર હિતની અરજીને દાખલારૂપ ખર્ચ સાથે ફગાવી દેવી જોઈએ, પરંતુ આ કેસના તથ્યો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે સામાન્ય ખર્ચ સાથે સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશન ફગાવી દઈએ છીએ. નોટિસ ડિસ્ચાર્જ કરવામાં આવે છે. વચગાળાની રાહત રદ કરવામાં આવે છે.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.